

Arü İlahiyat Araştırmaları Dergisi

Aru Journal of Theological Studies

15/June/2025

Kırâât-i Seb‘a İmamlarından İmam Âsım’ın Birinci Râvisi Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’ın Kırâat İlmindeki Yeri

The Place of Abu Bakr Shu'ba b. Ayyash, the First Narrator of Imam Asim, One of the Imams of Saba'ah, in the Science of Recitation

Haşim Yılmaz

Doktora Öğrencisi, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Iğdır/ Türkiye

PhD Student, Iğdır University, Faculty of Theology, Fundamental Islamic Sciences, Iğdır/ Türkiye

e-mail: hasem_y@hotmail.com

ORCID: [0009-0005-2183-5677](https://orcid.org/0009-0005-2183-5677)

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received Date: 07.04.2025

Kabul Tarihi | Accepted Date: 02.06.2025

Yayın Tarihi | Published Date: 15.06.2025

Yayın Sezonu | Pub. Date Season: Haziran/June

İntihal:

Bu makale en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Telif Hakkı:

Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmaların telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0

Uluslararası Lisans (CC BY NC) kapsamında yayımlanmaktadır.

Etik Beyanı:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Web Adresi:

aruilahiyatarastirmalaridergisi.com

Kırâât-i Seb‘a İmamlarından İmam Âsım’ın Birinci Râvisi Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’ın Kırâât İlmindeki Yeri¹

Öz

Kur’an-ı Kerim’de kırâatler göre âyet okunuşlarında kayda değer değişiklikler görülebilmektedir. On Kırâat imamlarından gelen okuyuşlar sahih olarak kabul görmüştür. Bu kırâatlerin içerisinde, Kûfe Kırâat imamlarından biri olan, İmam Âsım (ö.127/745)’ın iki râvisi bulunmaktadır. Bu iki raviden birincisi sayılan Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’ın (ö.193/809) rivayeti de kabul edilmiş olan rivayetlerden birisidir. Kur’an-ı Kerim’in kırâatiyle meşgul olan farklı alanlarda çalışmalar yapan âlimler, ayetleri daha iyi kavramak amacıyla farklı okunan okuyuşlara ve kırâatlere de değinmişlerdir. Böylelikle neşrettikleri eserlerinde mümkün mertebede farklılıklar üzerinde durmuşlardır. Kur’an’ın farklı okunuşları Kırâat-i Aşere imamlarından da rivayet edildiği gibi bunların ravilerinden rivayet edilmektedir. Kırâat farklılıklarındaki yaklaşımlara binaen sahih olan Ebû Bekr Şu‘be rivayetini de önemli bir unsur olarak kabul etmek gerekir. İslam ilimleri açısından kırâatteki konumu itibari ile Ebû Bekr Şu‘be de önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmamızda Ebû Bekr Şu‘be ’nin kırâat ilmindeki yerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırâat, Ebû Bekr Şu‘be, Târîk, Rivayet, Ravi

The Position of Abu Bakr Shu'bah b. Ayyash, the First Narrator of Imam Asim among the Seven Recitation Imams, in the Science of Recitation

Abstract

In the Qur'an, noticeable differences in the pronunciation of verses according to different recitations can be observed. The readings from the ten recitation imams have been accepted as authentic. Among these recitations, Imam Asim (d. 127/745), one of the recitation imams of Kufa, has two narrators. The first of these two narrators, Abu Bakr Shu'bah b. Ayyash (d. 193/809), is one of the accepted narrators. Scholars working in various fields related to the recitation of the Qur'an have also addressed the different readings and recitations to better understand the verses. Thus, they have emphasized the differences in their published works as much as possible. As the different readings of the Qur'an have been narrated by the imams of the Ten Recitations, these narrations have come from their respective narrators. Based on the approaches to the differences in recitations, the narration of Abu Bakr Shu'bah is considered an important

¹ *Bu Makale, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2018 tarihinde oy birliğiyle kabul edilen “Ebû Bekr Şu‘be b. Ayyâş ö. (193/208) Rivayeti ve Tefsire Etkisi” adlı tezinin ilgili bölümlerinden türetilmiştir.

element. From the perspective of Islamic sciences and in terms of his position in the science of recitation, Abu Bakr Shu'bah holds a significant place. In this study, the position of Abu Bakr Shu'bah in the science of recitation has been discussed.

Keywords: Qirâah, Abu Bakr Shu'ba, Tarik, Narrative, Narrator.

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'in tilavetini konu edinmesi bakımından, Kur'an ilimleri arasında ilk sırada "Kırâat İlmi" gelmektedir.

Kur'an-ı Kerim kelimelerinin edâ keyfiyetini ve kırâat ihtilaflarını doğru bir şekilde nakledenlere isnad etmek, diye tarif edilen kırâat ilmi, h. III. asırda bağımsız bir ilim haline gelmiştir.

Kur'an-ı Kerim nazil olduğu dönemdeki toplumun sosyal yapısı içerisindeki dil, homojen özelliğe sahip olduğu için toplumun sosyal ve kültürel durumu itibarıyla farklı konumu bulunan Arap toplumunun kullandığı dilin kökeninde belirli lehçe farklılıkları vardı. Özellikle bu toplumda Kureyş kabilesinin nüfuzu, edebi dili diğer kabile dillerinden daha önde olduğu için toplumda belirli nüfuz edinmişti. Bu bağlamda Kur'an indiği kavmin dili ile yani Kureyş lehçesi ile nazil olmuştur.²

Kırâat imamları içerisinde Mekke bölgesinde İbn Kesîr (ö. 120/737), Mekkelilerin kırâat olarak, Medine bölgesinde Nâfi ö. (169/785), Medinelilerin kırâat, Şam'da İbn Âmir (ö. 118/736), Basra'da Ebû Âmr (ö. 154/770), Ya'kûb (ö. 205/827) meşhur olurken, İmam Âsım (ö. 127/744). Hamza (ö. 205/820), Kisâi (ö. 189/804) ise Küfe kırâat ekolü olarak meşhur olmuştur Bunların dışında bir de her bir kırâat imamının da ikişer meşhur olan râvisi vardır. Kendilerine kırâat nispet edilen imamlardan, İmam Âsım'ın da iki râvisi vardır: birinci râvisi Ebû Bekr Şu'be ö.(193/808), ikincisi ise Hafs b. Süleyman ö. (180/796)'dır.³

Bu çalışmada İmam Âsım'ın birinci râvisi Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'ın kırâat ilmindeki yeri ele alınacaktır.

² Karaçam İsmail, *Kur'an-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâat* (İstanbul: İfav Yayınları, 2018), 191.; Muhsin Demirci, *Kur'an Tarihi* (İstanbul: İfav Yayınları, 2017), 211.

³ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra* (Beyrut: Merkezi'l-Mülk Faysal li'l-Buhus ve'd-Dirasât'l-İslamiyye, 1997), 1/135.; Sirâceddin Öztoprak, *Kur'an Kırâat (Kırâati Aşere)* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 137.

Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş

1. Hayatı

Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'ın gerçek adı: Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş b. Salim el-Esedî el-Kûfî'dir. Şu'be h. 95/713'te doğmuştur.⁴ Kendisi buğday üretimi ve ticaretiyle uğraştığı için, halk arasında kendisine “el-Hannât” (حناط), lakabıyla anılmıştır. Ayrıca Salim, Ântare, Muhammed, Ahmed isimleriyle de anılmaktadır, fakat İbnû'l-Cezerî ö. (833/1429) bu görüşün zayıf olduğunu ifade etmiştir.⁵ Vasıl b. Hayyân el-Esedî'nin mevlâsıdır. Künyesi Ebû Ömer'dir.⁶ Her bir kırâat imamı ve râvileri için kırâat ilminde kullanmış oldukları bir rumuzu vardır. Ebû Bekr Şu'be'nin kırâat ilmindeki rumuzu ise “ص” harfidir.⁷

Ebû Bekr Şu'be kırâat ilmini İmam Âsım'dan almıştır. Böylelikle kendisi, Kur'ân-ı Kerim'i beşer âyet şeklinde bölümler halinde, İmam Âsım'dan öğrenip bu şekilde üç defa hatmederek okuduğunu, İmam Âsım'ın dışında hiç kimseden Kur'ân-ı Kerim'e dair ders almadığını söylemektedir. Takriben üç sene diğer bir rivayete göre ise yedi yıl kırâat dersi almak için hocasının evine sürekli gidip geldiği ile ilgili rivayetler anlatılmaktadır. İmam Âsım b. Behdele, Abdurrahman es-Sülemî'den öğrendiği kırâatı Hafs b. Süleyman'a, Zir b. Hubeyş'ten aldığı kırâatı ise Ebû Bekr Şu'be'ye okuttuğu rivayet ediliyor.⁸

Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'ın kırâat rivayetindeki zinciri Âsım Zir b. Hubeyş, Abdullah b. Mes'ud, Hz. Peygamber olarak yer almaktadır. Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş, Ata b. Sâib ö. (136/753) ve Eslem el-Minkârî'den ö. (226/840) de kırâat aldığı ile ilgili

⁴ Şeyh Ahmed b. el-Benna ed-Dimyâî, *İthâfû Fudelâi'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbeet'l-Aşere* (Beyrut: Âlem'l'l-Kütüb, 2007), 1/25.; Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Salim Muhaysin, *el-İrşâdâtü'l-Celiyye fi'l-Kırâati's-Seb'a min Târiki's-Şâtibiyye* (Mısır: Mektebetü'l-Ezheriyye, 1436), 14.

⁵ Ebû'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed İbnû'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-Niyâye fi Tabakâtü'l-Kurra* (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1971), 1/326.; Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali Ahmed b. Halef el-Ensari İbnû'l-Bâzîş, *Kitabü'l-İkna fi'l-Kırâati's-Seb'a* (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, 2001), 1/116.

⁶ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 135.

⁷ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 134.; Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Salim Muhaysin, *el-Mühezzeb fi'l-Kırâati'l-Aşere ve Tevcihiha min Tarîki Tayyibeti'n-Neşr* (Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyyetü li-Turasi, 2001), 452.

⁸ Altıkulaç Tayyar, “Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş” (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/106-110.

rivayet olunmuştur. Fakat Zehebî ö. (748/1349) bu rivayetin senedini zayıf görmektedir.⁹

Ebû Bekr Şu'be, döneminin genel anlayışına göre farklı hocalardan kırâat almak yerine kırâat ilmini sadece İmam Âsım'dan alması nedeniyle onun pek çok öğrencisi arasında seçkin yerini aldı ve Kûfeliler'in Âsım kırâatında en çok güven duydukları kişilerden biri haline geldi. İmam Âsım'ın manevi oğlu İmam Hafs b. Süleyman ile birlikte bu kırâatin ebedileştirilmesinin yolunu açtılar.¹⁰ İbn Mücâhîd'in ö. (ö.324/936) *Kitâbü's-Seb'a fî'l-Kırâat*'ında "Yedi Kırâat" imamlarının râvî sayısını iki ile sınırlayarak telif edilen kaynaklarda İmam Âsım'ın iki ravisinden biri olarak Ebû Bekr Şu'be'nin rivayeti esas alındı.

Tespit ettiğimize göre Kur'ân-ı Kerim'de toplam olarak 520 yerde Hafs b. Süleyman'dan farklı okuyan Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'a ve onun kırâatteki rivayetine, ilk asırlarda Kûfeli'ler tarafından Hafs b. Süleyman ve Âsım b. Behdele'nin diğer talebelerine oranla, daha fazla güvenildiğiyle ilgili rivayetler bulunmaktadır.¹¹ Gün geçtikçe Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'ın rivayeti yaygınlığını kaybetmiş, pek çok kurrâ ve râvînin kırâat ve rivayetlerinde olduğu gibi kitapların satırları arasında kaybolmaya yüz tutmuştur. Günümüzde pek ilgi görmemektedir.¹²

Ebû Bekr Şu'be, kırâat-ı seb'a imamlarından Kisâî ve meşhur ravilerden Yahya el-Uleymî ö. (243/857), Abdülhamid b. Salih Bûrcûmî ö. (?), Hafs ed-Dûrî, başta Ebû Yusuf A'sa, olmak üzere fazlaca kişiye kırâat hocalığı yapmıştır.¹³

Yahya el-Hilmânî'den ö. (?) gelen bir rivayete göre: "Ebû Bekr Şu'be ölüm döşeginde iken ağlayan kız kardeşini teskin etmek amacıyla, neden ağlıyorsun? Bu evin her köşesinde yaklaşık on sekiz bin defa hatim indirdim. Dilerim ki Kur'ân-ı Kerim bana şefaate edecektir" dediği rivayet olunmuştur.¹⁴ Ebû Bekr Şu'be'nin, Kur'ân-ı

⁹ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 136.

¹⁰ Altıkulaç, "Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş", 10/109-110.

¹¹ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 136.

¹² Altıkulaç, "Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş", 10/110.

¹³ Şeyh Abdulfettah el-Kâdî, *Tarihu'l-Kurrai'l-Âşeretü* (Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyyeti li't-Turasi, 1423), 25.

¹⁴ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabü'l-İkna fî'l-Kıraâtî's-Seb'a*, 1/116.

Kerîm'in otuz cüz'e bölünmesiyle ilgili "أجزاء ثلاثين" (Eczâû's-Selâsîn) adlı bir eser derlemesi bulunmaktadır.¹⁵

Ebû Bekr Şu'be h. Cemazielevvel 193/809'da Kûfe'de vefat etmiştir.¹⁶

2. Kırâat İlmindeki Yeri

Şu'be b. Âyyâş, ilmi bir karaktere haiz olup, kırâat birikimini daha fazla kişi yerine sadece İmam Âsım'dan aldığı rivayet edilmiştir.¹⁷ Ebû Bekr Şu'be İmam Âsım'ın rivayeti hususunda Kûfe mensuplarının en fazla güven duydukları kırâat âlimlerinin içerisinde yerini almıştır. İlmi bir şahsiyete sahip olan Ebû Hatim er-Razî'ye göre Şu'be İmam Âsım kırâatında delil sayılabilen âlimlerdendir. Kırâatını, hıfz ve zapt açısından onun üzerine hiç kimse yoktur, diye rivayet olunmuştur. Ebû Bekr Şu'be başta Yahya el-Uleymî başta olmak üzere, Ebû Yusuf el-A'sa, Salim el-Bûrcûmî, Hafs ed-Dûrî ve kırâat-ı seb'a imamlarından Kisâî ve pek çok kırâat âlimi ondan kırâat öğrenmiştir.¹⁸

Kırâat ilmini İmam Âsım'dan alan Ebû Bekr Şu'be Kur'an-ı Kerim'i beşer âyet bölümler halinde, İmam Âsım'dan öğrenip bu şekilde üç defa hatmederek, yaklaşık üç sene kırâat dersi almak için hocasının evine sürekli gidip geldiği ile ilgili rivayetler anlatılmaktadır. Ayrıca İmam Âsım'ın dışında hiç kimseden Kur'an-ı Kerim ve kırâat dersi almadığını söylemektedir. İmam Âsım b. Behdele, Abdurrahman es-Sülemî'den öğrendiği kırâatı Hafs b. Süleyman'a, Zir b. Hubeyş'ten aldığı kırâatı ise Ebû Bekr Şu'be'ye okuttuğu rivayet ediliyor.¹⁹

Ebû Hatim er-Râzî ö. (277/890)'ye göre: "Ebû Bekr Şu'be, Âsım kırâatında hüccettir. Âsım'ın kırâatını zapt ve hıfz etmekte Ebû Bekr Şu'be'den önce hiç kimse yoktur"²⁰ demiştir.

¹⁵ Öztoprak, *Kur'an Kırâat (Kırâati Aşere)*, 138.; Çetin Abdurrahman, *Kur'an-ı Kerimin İndirildiği Yedi harf ve Kırâatlar* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2010), 246.

¹⁶ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 136.; Demirci, *Kur'an Tarihi*, 226.; Mehmet Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü* (İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı Yayınları, 2019), 60.

¹⁷ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî ez-Zehebî, *Ma'rifetü'l-Kurrâ* (Beyrut: Müesseseti'r-Risale, 1988), 1/156.; Karaçam, *Karaçam İsmail, Kur'an-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâat*, 320.; Abdülhamit Birişik, *Kırâat İlmi ve Tarihi* (Bursa: Emin Yayınları, 2014), 129-130.

¹⁸ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *Siyeru Â'lamü'n-Nübelâ* (Beyrut: Müesseseti'r-Risale, 1417), VIII/497.

¹⁹ Altıkulaç Tayyar, "Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş" (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/106-110.

²⁰ Öztoprak, *Kur'an Kırâat (Kırâati Aşere)*, 137.

Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’ın İmam Âsım’dan almış olduğu kırâat Ali b. Ebi Talib’e dayandırıldığı ile ilgili rivayetler vardır.²¹ Meşhur kırâat âlimi Zehebî, Ebû Bekr Şu‘be’yi “Âsım’ın en zeki öğrencisi olarak nitelendirirken, İmam Âsım b. Behdele’den daha iyi bir kurrâ tanımadığını, bundan dolayı kendisinden Kur’an dersi aldığını ifade etmiştir”.²²

İslam kaynaklarında ibadete düşkünlüğünden söz edilen Ebû Bekr Şu‘be kırk yıl süreyle hemen her gün birer hatim okuyan kişi olarak kayıtlara geçmiştir. Başka rivayetlere göre de ömrü boyunca on sekiz bin hatim okuduğu, açık sözlü, yürekli, sözünü esirgemeyen, gösteriş yapmaktan kaçınan ve riya yapmaktan hoşlanmayan, sünnete ciddi bir şekilde bağlılığı ve helal-harama duyarlılığındaki titizliğiyle tanınan bir şahsiyet olarak bilinmektedir. Kaynaklarda Şu‘be’nin bu karakterini ortaya koyan çeşitli olaylar anlatılmıştır.²³ Meşhur İslam âlimi Zehebî kendisinin kırk yıl boyunca günde bir hatim okuduğunu bildiren rivayetleri değerlendirirken, gerçekten bu anlayışının takdirle karşılanması gerektiğini ifade etmiş; ancak Hz. Rasulûllah (s.a.v)’ın tavsiyesine uymanın daha iyi olduğuyula ilgili rivayetler kaydetmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Abdullah b. Amr b. Âs ö. (65/685)’ı üç günden daha az bir zaman zarfında Kur’ân-ı Kerim’i hatmetmekten sakındırdığını, üç günden az bir süre içinde Kur’ân-ı hatmeden kimsenin Kur’an’dan hiçbir şey anlayamaz dediğini ona hatırlatmıştır.²⁴

Meşhur İslam âlimlerinden İshak b. Hüseyin (ö. ts)’in anlattığına göre: Ebû Bekr Şu‘be yaşlanınca kendini ibadete verir, çoğu zaman günlerini oruçlu geçiren biri olarak tanınmaktadır. Oruçlu olduğu günlerde iftarını yapmak için yemeğini alır, sonra karanlık bir köşede oturur, yemeğini bir kaba koyarak: “*Ey Hafaza Meleklerim sizinle uzun arkadaşlığım oldu, eğer Allah katında şefaathçi olabiliyorsanız benim için şefaatte bulunun*” dediği rivayet olunmuştur. Ebû Hişam b. Rufâî (ö. ts)’den şöyle rivayet olunur: Ebû Bekr Şu‘be’den işittim, o diyor ki “*Odam vardı, oraya çıkmaktan çok âcizdim, atmış yıl boyunca her gün ve her gece o odada Kur’ân hatmederdim, bundan başka o odadan inmeme engel hiçbir şey yoktu*”. İbn Mûbarek (ö. 181/791)’ten, Ebû

²¹ ez-Zehebî, *Ma’rifetü’l-Kurrâ*, 1/135.

²² Muhammed Sabri İbrahim Reşad, *Havvıyyatu Âdabi Ayni Şemsi* (Kahire: Daru’l-Kutübi’l-İlmiyye, 1951), 193.

²³ ez-Zehebî, *Siyeru Â’lamü’n-Nübelâ*, VIII/498.

²⁴ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî Ebû Dâvûd, *Süneni Ebû Dâvûd* (Mısır: Daru’l-İbni Hazm, 1371), Salat, 323.

Bekr Âyyâş'tan daha hızlı Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünnetine koşan hiçbir kimseyi görmediği rivayet olunmuştur.²⁵

Meşhur kırâat âlimlerinden Ebû Yusuf el-A'sa, Ebû Bekr b. Şu'be'nin ilmine o kadar hayrandı ki bir gün kendisine şöyle sordu “*Ey Ebû Bekr! Bu Kur'ân, fıkıh, hadis ve birçok şeyi yaşlandıktan sonra mı yoksa gençliğinden beri mi bu işin içindesin? Ebû Bekr b. Şu'be bir müddet düşündü, sonra dedi ki 16 yaşındayken iki yıl süresince bilinen ve bilinmeyen gençlerin içinde bu ilmi tahsil ettim*”. Yahya b. Muin ö. (233/848) diyor ki: “*Elli yıl boyunca Ebû Bekr b. Âyyâş yatmak için kendisine bir yatak sermiş değildir*”. Bişr b. Haris ö. (ts) “*hadisçiler ve fıkıhçılar anıldığında Ebû Bekir Şu'be de kırâat imamlığının yanında bir fıkıh âlimi ve hadis âlimi olarak da anılırdı*” diye rivayet olunmuştur. Ebû Bekir Şu'be eskiden de üstün zekâsıyla bilinen bir âlimdi.²⁶

Ebû Bekr Şu'be, ömrünün geri kalan yirmi senesinde, artık kırâat okumayı terk edip, kırâat vecihlerini rivayet etmekle ilgilenmiştir. Ebû Bekr Şu'be'nin meşhur ravilerinden Yahya b. Âdem, onun bütün çalışmalarını bir araya getirip eser haline getirmiştir. Ve bu eser İmam Âsım kırâatın yazılı kaynaklarından biri olmuştur.²⁷

Aynı şekilde Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş “*Halku'l Kur'ân*” konusundaki tartışmalara da girerek Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu iddia edenin, kâfir, zındık ve Allah'ın düşmanı olduğunu dile getirmiştir.²⁸

2.1. Hocaları

Ebû Bekr Şu'be kırâat âlimi olmasının yanı sıra hadis âlimi de olduğu için birçok kırâat ve hadis hocasından ders aldığı gibi öğrendiği kırâat ve hadisleri kendisinden ders almak için gelen talebelerin de yetiştirilmesine vesile olmuştur.

2.1.1. Kırâat Hocaları

Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'ın kırâat ilmi serüveni boyunca ders almış olduğu üstadları şu şekildedir: Âsım b. Behdele ö. (127/745), Atâ b. Sâib ö. (136/753), Eslem el-Minkâri ö. (ts).

²⁵ İbrahim Reşad, *Havvluyyatu Âdabi Ayni Şemsii*, 191.

²⁶ İbrahim Reşad, *Havvluyyatu Âdabi Ayni Şemsii*, 192.; Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali Ahmed b. Halef el-Ensari İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna fi'l-Kıraâti's-Seb'a* (Beyrut: Daru'l-Kutûbi'l-İlmîye, 2001), 1/116.

²⁷ ez-Zehebî, *Tabakâtû'l-Kurra*, 136.

²⁸ Altıkulaç, “Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş”, 10/109-110.

Ebû Bekr Şu‘be, kırâatnı, arz yoluyla İmam Âsım’dan almıştır. Zehebî, Eslem el-Minkârî, Ata b. Sâib gibi meşhur İslam âlimleri bu rivayetin senedinin zayıf olduğunu dile getirmiştir.²⁹

2.2. Talebeleri

Kırâat ve hadis ilminin önde gelen âlimlerden birçoğu Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’tan ders almışlardır. Şu‘be’nin önde gelen râvisi olan Yahya b. Âdem, Şu‘be’den hem yazılı hem de pratik (uygulamalı) olarak kırâat ve mahreç dersi almıştır. Bu sebeple Sem’ani (ö. 562/1167) rivayetlere dair “*el-Ensâb*” adlı eserinde Ebû Bekr Şu‘be’yi, Kûfe’nin âlimlerinden ve kırâatte, mahir birisi olduğunu belirtmiş.³⁰ Ebû Bekr Şu‘be hayatı boyunca birçok kırâat talebesi yetiştirmiştir. Önde gelen kırâat öğrencilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

2.2.1. Kırâat Talebeleri

Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş, kırâat silsilesi meşhur iki râvisi olan Yahya b. Âdem ile Yahya el-Uleymî kanalıyla kırâat rivayetini günümüze kadar gelmesine vesile olmuştur.³¹

Ebû Bekr Şu‘be’nin kırâat talebeleri şunlardır:

- 1) Ebû Bekr Şu‘be’nin birinci râvisi Yahya b. Âdem ö. (203/818).
- 2) Ebû Bekr Şu‘be’nin ikinci râvisi Yahya el-Uleymî ö. (243/857).
- 3) Ebû Yûsuf el-Â’sa ö. (ts.),
- 4) Abdulhamid b. Sâlih el-Bûrcümî ö. (230/845),
- 5) İmam Hafs ed-Dûrî (ö. 248/862)
- 6) Kisâî ö. (189/805)
- 7) Yahya Âlimi ö. (ts.),
- 8) Urve b. Muhammed ö. (ts.),

²⁹ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 192.; Öztoprak, *Kur’ân Kırâât (Kırâati Aşere)*, 138.

³⁰ İbrahim Reşad, *Havvluyyatu Âdabi Ayni Şemsit*, 193.

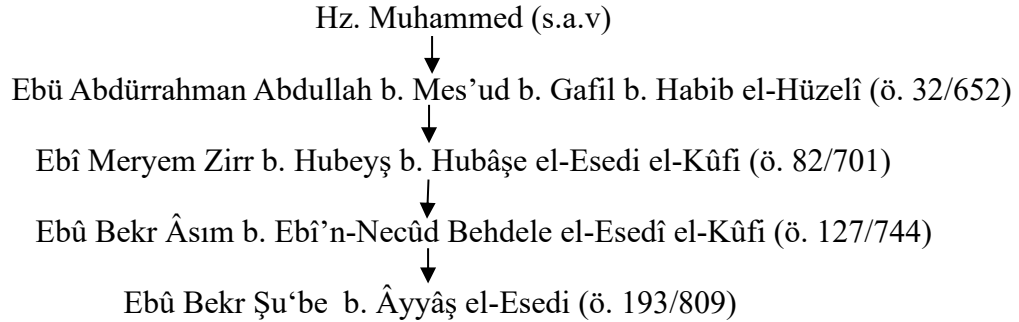
³¹ Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. el-Abbâs et-Temîmî İbn Mücahid, *Kitâbü’s-Seb’a fi’l-Kırâât* (Mısır: Daru’l-Maarif, 1119), 70-71.; ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 280-287.; Ebû’l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırâati’l-Aşere* (Beyrut: Daru’s-Schabet’i-Turasi Batanta, 2002), 1/119.

9) Abdurrahman b. Ebû Muhammed ö. (ts.),

10) Ebû Zekeriyâ Muhammed b. Ziyad el-Kurra ö. (207/822).³²

2.3. İsnadı

Ebû Bekr Şu'be'nin kırâat rivayetinin Hz. Rasulûllah'a kadar ulaşan sened zincirini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:³³

Bu isnadda belirtildiğine göre Ebû Bekr Şu'be kırâatını bu kanal ile Abdullah b. Mes'ud'dan, o da kırâatını Hz. Peygamber (s.a.v)'den almıştır. Bu şekilde Hz. Peygamber'den de Kur'an'dan toplamda yetmiş sûre ezberlemiştir.³⁴

Zir b. Hubeyş, arz yoluyla kırâatını hocalarından almıştır.³⁵ Aynı şekilde imam Âsım da kırâatını hocası Zir b. Hubeyş'ten arz yoluyla almıştır.³⁶

2.4. Tarikleri

Kırâat-ı seb'a ve Kırâat-ı âşere imamlarının her birisinin meşhur iki râvisi vardır. Bu iki râvînin de iki asil târîki vardır. Bu târîklerden her birisi de kendi aralarında farklı târîklere ayrılmaktadır. Böylelikle Kırâat-i âşere rivayetleri toplamda seksen tarikle tamamlanır.³⁷

³² Vefat tarihleri verilmeyen âlimlerin, vefat tarihleri hakkında *Tabakâtü'l-Kurrâ, Ma'rifetü'l-kurrâ* gibi *Tâbakât ve Kırâat* eserlere bakıldı fakat herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.

³³ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-Kırâati'l-Aşere*, 1/92.; ed-Dimyâî, *İthâfû Fudelaî'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbeet'l-Aşere*, 23.; İbrahim Reşad, *Havvluyyatu Âdabi Ayni Şemsii*, 192.

³⁴ Ebû'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed İbnü'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-Niyâye fî Tabakâtü'l-Kurra* (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971), 1/458.

³⁵ İbnü'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-Niyâye fî Tabakâtü'l-Kurra*, 1/294.

³⁶ Ebû Amr Osmân b. Saîd b. Osmân ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân fî Kırâati's-Seb'a* (Kâhire: Daru'l-Hadis, 2006), 1/244.

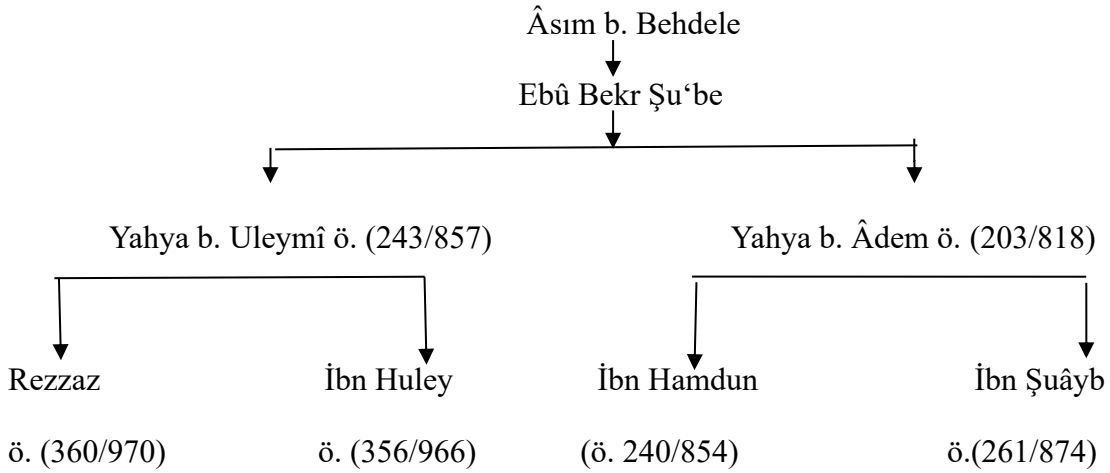
³⁷ İbnü'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-Niyâye fî Tabakâtü'l-Kurra*, 2/116.; ed-Dimyâî, *İthâfû Fudelaî'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbeet'l-Aşere*, 70.

Âsım kırâatının Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’ın rivayetini nakleden meşhur iki târîki vardır. Bunlar:

1. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Âdem b. Süleymân el-Kuşeyrî el-Ümevî el-Kûfî ö. (203/818).
2. Yahya el-Uleymî ö. (243/857) târîkleridir.

Bu iki târîkten Yahya b. Âdem b. Süleyman kırâatını, Ebû Bekr Şu‘be‘den hem arzen hem de semâen almışlardır. Ebû Bekr Şu‘be, hocası İmam Âsım’dan aldığı kırâatı, kendinden sonra gelen nesillere bu iki râvisi Yahya b. Âdem, Yahyâ el-Uleymî ve bu iki râvînin de ikişer tarikleri ile ulaştırmıştır. Günümüze de bu şekilde ulaşmıştır.³⁸

Bunu şematik olarak şu şekilde verebilir.³⁹

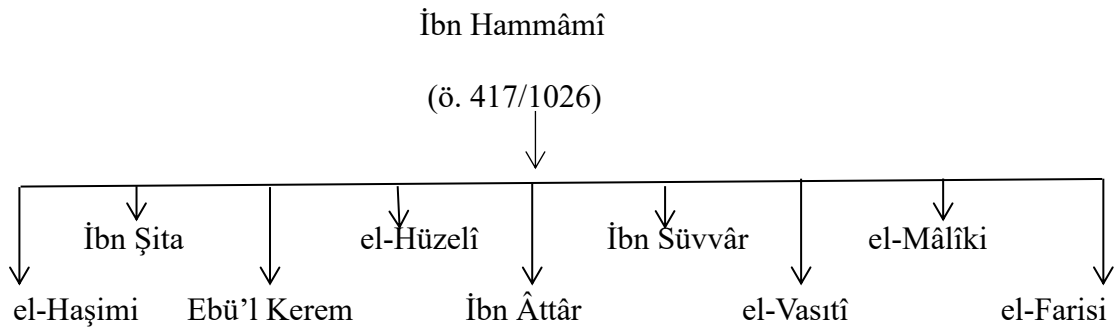
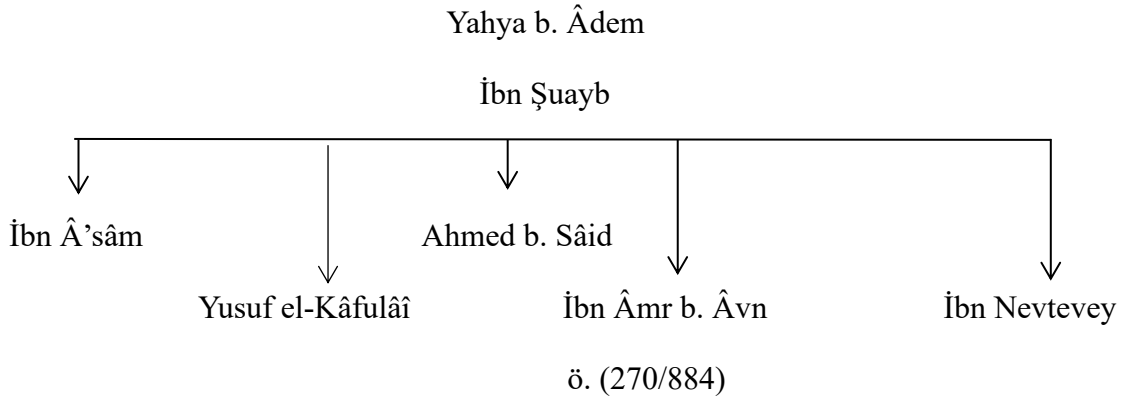

2.4.1. Ebû Bekr Şu‘be’nin Birinci Ravisi Yahya b. Adem Rivayetlerinin Tarikleri

Ebû Bekr Şu‘be b. Âyyâş’ın ilk râvisi olan Yahya b. Âdem, hocasından kırâatını semâen almıştır. Yahya b. Âdem’in kırâatı de birinci râvisi Hamdun ö. (240/854) ve ikinci râvisi olan İbn Şuâyb ö. (261/874) olmak üzere iki târîk ile yayılmıştır. Şuayb’dan beş târîk ve onun birinci tariki Â’sam’dan da altı târîk ile yayılmıştır. Bunu şematik olarak şu şekilde verebiliriz.

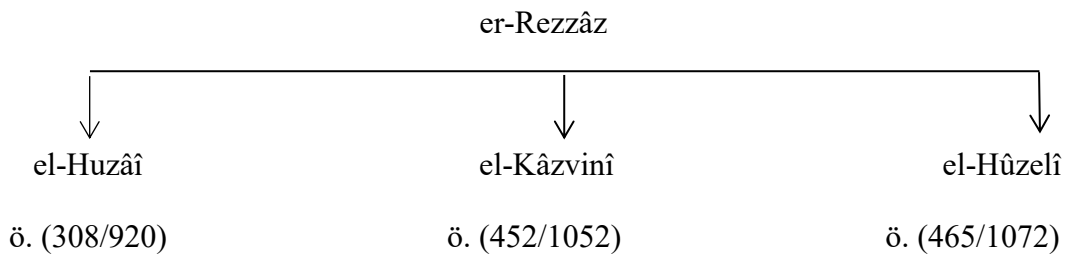
³⁸ ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân fî Kırâati's-Seb'â*, 1/220-227.; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-Kırâati'l-Aşere*, 1/117.; İbrahim Reşad, *Havvluyyatu Âdabi Ayni Şemsii*, 192.

³⁹ ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân fî Kırâati's-Seb'â*, 222-231.; Ebû'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed İbnü'l-Cezerî, *Takrîbû'n-Neşr fî'l-Kırâati'l-Âşr* (Mısır: Daru'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1381), 24.

2.4.2. Ebû Bekr Şu'be'nin İkinci Ravisi Yahya el-Uleymî Rivayetlerinin Târîkleri

Ebu Bekr Şu'be rivayetinin Yahya el Uleymî'den rivayet edilen iki târiki bulunmaktadır. er-Rezzâz ve İbn Huley'dir. Bunlardan İbn Huley'in on târiki, er-Rezzâz'ın ise üç târiki vardır. Bu tarikleri şematik olarak şu şekilde verebiliriz.⁴⁰

3. Örnekler Bağlamında Ebû Bekr Şu'be Rivayeti ve Tahlilleri

Bu başlığımızda, Ebû Bekr Şu'be rivayetinin temel konuları üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda, tecvit konularını kapsayan kinaye ha'sı, işmam, kâsr, idğam,

⁴⁰ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-Kıraâtî'l-Aşere*, 1/123-126.; ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân fî Kıraâtî's-Seb'â*, 226.; Mehmet Adıgüzel, *Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi ve Tilaveti* (Erzurum: Aktif Yayınları, 2010), 181-183.

sekte, imâle, izâfe ya'ları ve ihtilas gibi meselelerden bahsedilecektir. Ayrıca kırâat kaynaklarında geçen, onun hocasından aldığı ve Hafs'tan farklı okuduğu yerler üzerinde durulacaktır.

3.1. Hâ-ı Kinâye

Hâ-ı kinâye'nin diğer ismi zamîr'dir. Bazı kelimelerin son harekesini muhafaza etmek sebebiyle, müfred, müzekker ğaibe'den oluşan ziyade bir hâ'dır.⁴¹ Zamir ya ötre ya da esre ile olmaktadır. هُ ve هِ misallerindeki gibi.

Zamirler ya vakf veya vasl durumunda okunurlar. Vakf durumunda med yapılmaksızın okunmasında bütün kırâat imamları ittifak etmişler.⁴²

Vasl durumunda ise zamir Kur'an'da dört şekilde bulunur. Kırâat imamlarına göre sıra da yapılabilir.⁴³ Bu vecihler şu şekildedir:

- Hâ-ı kinayenin iki sakin harf arasında gelmesidir.⁴⁴ Bunun örneği آتِنَاهُ الانجِيل âyetidir.⁴⁵
- Hâ-ı kinâye'nin kendisinden önce gelen harf harekeli, sonra gelen harf ise sakin iki harfin arasına girmesidir.⁴⁶ له الملك⁴⁷ örneğindeki gibi.
- Hâ-ı kinâye'nin sakin bir harften sonra ve kendinden sonra harekeli bir harfin olması durumudur.⁴⁸ Bunun örneği عَقَلُوهُ وَهُمْ⁴⁹.
- Hâ-ı kinâye'nin iki harekeli harf arasına girmesidir.⁵⁰ Bunun örneği فِي رَبِّهِ أَنْ⁵¹ âyetidir.

Ebû Bekr Şu'be rivayeti için hâ-ı kinayelerin durumları şu şekilde gösterilebilir:

1. Âl-i İmrân 3/78-145 âyetlerindeki ﴿يُودِي﴾ ve ﴿نُوتِي﴾ kelimelerinin sonları ve Nisâ 4/115. âyetindeki ﴿وَنُصْلِي﴾ ve ﴿نُوتِي﴾ kelimelerdeki hâ-ı kinâyeleri sakin ile okur.

⁴¹ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/243.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/149.; Muhaysin, *el-Mühezzeb*, 34.

⁴² İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri* (İstanbul: İfav Yayınları, 2013), 314.

⁴³ ed-Dimyaâî, *İthâf*, 149.

⁴⁴ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-Kırâati'l-Aşere*, 243.

⁴⁵ Maide 5/46.

⁴⁶ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/243.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 149.

⁴⁷ Teğâbûn 64/1.

⁴⁸ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/243.

⁴⁹ Bakara 1/75.

⁵⁰ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 243.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/149.

⁵¹ Bakara 1/258.

2. Â'râf 7/111 âyetindeki ﴿ قَالُوا أَرْجِهْ ﴾ lafzındaki hâ-ı kinâye'yi genel olarak sakın ve hemzesiz bir şekilde okur.⁵²

3. Nûr 24/52 âyetindeki ﴿ وَيَتَّقِهْ ﴾ kelimesindeki hâ-ı kinâye'yi sükûn olarak okurken, ق harfinin harekesini de kesre şeklinde okur.⁵³ Buna göre kelime ﴿ وَيَتَّقِهْ ﴾ şeklinde olur.

4. Kehf 18/63 âyetinde ﴿ وَمَا أُنْسَانِيَهْ ﴾ kelimesindeki hâ-ı kinâye'yi Hâfs dâmmeyle okurken, Ebû Bekr Şu'be ise kesre ile okur.⁵⁴ Buna göre kelime ﴿ وَمَا أُنْسَانِيَهْ ﴾ şeklinde olur.

5. Furkân 25/63 âyetindeki ﴿ فِيهِ مُهَانًا ﴾ kelimesini hâ-ı kinâye'yi Hâfs sıla ile okurken, Ebû Bekr Şu'be ise esre ile fakat sıla yapmadan okur. Buna göre kelime ﴿ فِيهِ ﴾ şeklinde okunur.

6. Feth 48/10 âyetindeki ﴿ عَلَيْهِ اللَّهُ ﴾ kelimesindeki hâ-ı kinâye'yi Hâfs dâmmeyle okurken, Ebû Bekr Şu'be ise esre şeklinde, lafzatullahın ل harfini de ince olarak okumaktadır.⁵⁵ Buna göre kelime ﴿ عَلَيْهِ اللَّهُ ﴾ şeklinde olur.

7. Zümer 39/7 âyetindeki ﴿ يَرْصُدْ لَكُمْ ﴾ kelimesindeki hâ-ı kinayeyi “ihtilas”⁵⁶ ile okur.⁵⁷

3.2. Bir Kelimedeki İki Hemzenin Okunuşu

Kur'ân'da tek kelimedeki veya farklı kelimelerde yan yana gelen, manaya kesinlik anlamı taşıyan hemzedir.⁵⁸ Tecvid ilminde istifham hemzesine ziyade olan hemze de denilir.

Kırâat âlimlerinin çoğu istifham hemzesini tahkikle okumuşlardır. İmam Âsım'ın her iki râvisi Şu'be ve Hafs ise bu hemzeyi ibdâl ve teshil ile okumuşlardır.⁵⁹

Bir kelimedeki iki hemzenin okunuşu konusunda Ebû Bekr Şu'be bazı yerlerde Hafs ile aynı okurken, bazı yerlerde ise Hafs'tan farklı okumuştur.⁶⁰

Ebû Bekr Şu'be'nin istifham hemzesi ile okuduğu yerler şu şekildedir:

⁵² İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/500.; ed-Dimyâî, *İthâfî*, 154.

⁵³ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna fi'l-Kıraâtî's-Seb'a*, 1/501.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/245.

⁵⁴ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/498.

⁵⁵ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/497.; ed-Dimyâî, *İthâfî*, 1/382.

⁵⁶ **İhtilas**: Harekenin çoğunu telaffuz edip, bir kısmını hafızetmektir. Bkz. İbnû'l-Bâzîş, *age*, I, s.485.

⁵⁷ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna* 1/499.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/245-246.

⁵⁸ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/289.; ed-Dimyâî, *İthâfî*, 1/177.

⁵⁹ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/289.; ed-Dimyâî, *İthâfî*, 1/177.

⁶⁰ ed-Dimyâî, *İthâfî*, 1/177.

1. Bakara 2/67-231, Maide 5/57-58, Kehf 18/56-106, Enbiya 21/36, Furkan 25/41, Lokman 31/6 ve Câsiye 45/9-35 âyetlerindeki { هُزُوا } kelimelerinin tümünü { هُزُوا } şeklinde و ibdâl ile okur.

2. İhlas 112/4 âyetindeki { كُفُوا } kelimesini { كُفُوا } şeklinde و harfini hemzeye ibdâl ederek okur.⁶¹

3. Hacc 22/23, el-Fâtır 35/23, et-Tür 52/24, er-Rahman 55/22, el-Vâkıa 56/33 ve el-İnsân 76/19 âyetlerindeki { لُولُوا } kelimeleri, lâmi't-ta'rifli, lâmi't-ta'rifli olsun hemzeyi و harfine ibdâl ederek لُولُوا şeklinde okur.⁶²

4. Beled 90/20 ve el-Hûmeze 104/8 âyetlerinde geçen { مُؤَصَّدَةٌ } lafzın hemzesini و vav harfine ibdâl ederek okur.⁶³

5. Şu'be Tevbe 9/106 âyetinde geçen { مُرْجُونَ } lafzındaki و vav harfini hemzeye ibdâl ederek dammeli bir hemze { مُرْجُونَ } şeklinde okur.

6. Şu'be Ahzâb 33/51 âyetinde geçen { تُرْجِي } kelimesini { تُرْجِي } ötreli hemzeyle okur.⁶⁴

7. Ebû Bekr Şu'be, Sebe 34/52 âyetinde geçen { التَّائُشُّ } lafzını dammeli hemzeyle { التَّائُشُّ } şeklinde okur.⁶⁵ İdğam

Sözlükte, bir şeyi, bir şeye katmak anlamına gelen idğam, idhâl etmek manasına gelmektedir. Istilâhi olarak ise yan yana gelen iki harften birinci harfi ikincisine katmak, ikinci harfi ise şeddeleyerek tilavet etmektir.⁶⁶

Kırâat âlimlerinin tümü tenvin veya sâkin nundan sonra gelen (ر , ل , و , ن , م , ي) harfleri idğam edilmesi hususunda ittifak etmişlerdir. İdğam ikiye ayrılır: İdğam-ı kebîr, idğamı sağîr.⁶⁷

Ebû Bekr Şu'be'nin idğamlı okuduğu yerler şu şekildedir:

1. Yâsin 36/1-2 âyetlerindeki { يَسْ وَلِلْقُرْآنِ الْحَكِيمِ } kelimeleri arasında geçiş yaparken, yapılan idğamdır.

⁶¹ Ebu Amr Osman b. Said b. Osman b. Ebû Ömer Endülüsî ed-Dânî, *et-Teysir fi'l-Kırâati's-Seb'a* (Beyrut: Daru'l-Kitabu'l-Arabi, 1984), 225.; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşereati*/310.

⁶² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/310.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/210.

⁶³ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/313.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/203.

⁶⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/323.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/212.

⁶⁵ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/398.

⁶⁶ et-Tâ'vil, *Fennu't-Tertil ve Ulûmuhu*, 1/709.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/109.

⁶⁷ ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/112.

Bu kelimede geçen ن ve و arasında iki vecih vardır: Şu'be, Yahya b. Âdem'den gelen rivayetle idğamı sağır okur. İkinci olarak Yahya b. Uleymî'den gelen rivayetle ikisinin arasını ayırarak izhar ile okur.⁶⁸

2. Kâlem 68/1 âyetindeki ﴿ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ kelimelerini Yahya b. Uleymî'den gelen rivayetle ن ve و arasında idğamlı okur.⁶⁹

3. Kur'ân-ı Kerim'de ﴿اَخَذْتُ﴾ gibi kelimelerde geçen ذ ve ت harflerinin yan yana olduğu yerlerde ذ harfini ت harfinde katarak idğamlı ﴿اَخَتْ﴾ şeklinde okumuştur.⁷⁰

3.3. Sekte:

Sekte konuşmaktan men olunmak, kelimeden kesilmek manalarına gelmektedir. Terim manası ise “Kur'ân-ı Kerim'i okuma esnasında nefes almadan sesi kesmektir.”⁷¹

Ebû Bekr Şu'be'nin sekte konusunda Hafs'tan farklı okuduğu yerler şöyledir:

1. Kehf 18/1-2 âyetlerindeki ﴿عِوَجًا قَيِّمًا﴾ kelimeleri arasındadır. Burada birinci âyetin sonundaki عِوَجًا kelimesinden قَيِّمًا kelimesine vasıl yapılırken Hafs sekte yaparak okur. Ebû Bekr Şu'be sekte yapmadan okur.⁷²

2. Yâsin 36/52 âyetinde geçen ﴿مِنْ مَرْقِدِنَا هَذَا﴾ kelimesinde Ebû Bekr Şu'be هَذَا ile مِنْ مَرْقِدِنَا kelimeleri arasında sekte yapmaz. Hafs ise vasıl yaparken sekte yaparak okur.⁷³

3. Kıyâme 75/27 âyetindeki ﴿مَنْ رَاقٍ﴾ kelimesini Hafs sekteyle okurken Ebû Bekr Şu'be ise ن ve ر harflerini idğamlı olarak ﴿مَنْ رَاقٍ﴾ şeklinde okur.⁷⁴

4. Mutaaffîfîn 83/14 âyetindeki ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ﴾ kelimede Yahya b. Âdem'den gelen rivayetle Şu'be ل ve ر harfi arasında idğam ile okurken, Hafs ise sekte ile okur.⁷⁵

5. Hûd 11/42 âyetinde geçen ﴿يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا﴾ kelimesini Ebû Bekr Şu'be Yahya el-Uleymî'den gelen rivayetle م ve ب harflerini izhar ile okur. Hafs ise idğam yaparak okur.⁷⁶

⁶⁸ ed-Dimyâî, *İthâf*, 1/113.

⁶⁹ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/16-17.; ed-Dimyâî, *İthâf*, 1/140.

⁷⁰ ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân*, 1/421.

⁷¹ Muhammed Mekkî, *Nihâyetü'l-Kavli'l-Müfîd*, 152.

⁷² İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 2/677.; ed-Dimyâî, *İthâf*, 1/209.

⁷³ ed-Dimyâî, *İthâf*, 1/209.; Muhaysin, *el-Mühezzeb*, 273.

⁷⁴ İbnû'l-Cezerî, *Takrîbû'n-Neşr*, 73.

⁷⁵ ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân*, 1/415.; İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/706.

⁷⁶ ed-Dânî, *et-Teyisir fi'l-Kırâati's-Seb'a*, 45.

3.4. İmâle

6. İmâle, luğatta “meyletmek” manasında kullanılır.⁷⁷ Kırâat ıstılahında ise fethayı kesreye veya “elif” harfini “ya” harfine doğru meylettirmeye denir.⁷⁸

Bu şekilde “elif” harfini “ya” harfine meylettirmeye “imâle-i kûbra”, beyneli okuyuşa ise “imâle-i suğra” denir. İmâle genel olarak Temim, Esed ve Kays kabilelerinde ortaya çıkan bir okunma biçimidir.⁷⁹

İmâlenin yapılmasındaki amaç telaffuza kolaylık sağlamaktır. Fetha harekesini telaffuz ederken çene normalde yukarıdayken imâlede ise çene aşağı iner.

Ebû Bekr Şu’be’nin genel olarak imâleyle okuduğu kelimeler şunlardır:

1. Yunus 10/16 âyetindeki ﴿أَنزِلْنَا كُمْ بِهِ﴾ kelimesinde (ر) harfini imâle yaparak okur.⁸⁰

2. Hâkka 69/13, el-Müddessir 74/27, Mürselât 77/14, İnfitâr 82/17-18, Mutaffîfîn 83/8-13, Târık 86/2, Beled 90/12, Kadr 97/2, Kâria101/3-10 ve Hümeze 104/5 âyetlerinde geçen ﴿وَمَا أَتْرَاكَ﴾ kelimelerindeki (ر) harflerini imâle ile okur.⁸¹

3. Yûsuf 12/19 âyetindeki ﴿يَا بُشْرَا﴾ kelimesinde ise Ebû Bekr Şu’be’nin her iki râvisi ile gelen rivayette imâle okur.⁸²

4. Enfal 8/17 âyetinde geçen ﴿رَمَى﴾ kelimesini Yahya b. Âdem’den gelen rivayette, Tevbe 9/109 ﴿هَارٍ﴾, el-İsrâ 17/72 ﴿أَعْمَى﴾, Tâ-ha 20/58 ﴿سَوَى﴾, Kiyâme 75/36 ﴿سُدَّى﴾ âyetlerinde geçen kelimeleri imale ile okur.⁸³

5. رَأَى kelimesini de Ebû Bekr Şu’be bütün Kur’ân-ı Kerim’de (ا) ve (ر) harflerini imale ile okur. Bu kelime vaslen ve vakfen, eliften sonra gelen harf harekeli olmak koşuluyla geldiği yerler yedidir.⁸⁴

En’âm 6/76 âyetindeki ﴿رَا كَوْكَبًا﴾ lafzını, Uleymi’den gelen rivayet ile imâle ile okumuştur. Hûd 11/70 ﴿فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ﴾, Yûsuf 12/28-24 âyetlerindeki ﴿أَنْ رَأَىٰ بُرْهَانَ﴾ ve ﴿فَلَمَّا﴾

⁷⁷ Ebû’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mûkerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü’l-Ârap* (Beyrut: Daru’s-Sadr, ts), 11/234.

⁷⁸ İbnü’l-Bâzîş, *Kitabü’l-İkna*, 268.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/247.

⁷⁹ İbnü’l-Bâzîş, *Kitabü’l-İkna* 706.; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/26.

⁸⁰ İbnü’l-Cezerî, *Takrîbû’n-Neşr*, 89.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/259.

⁸¹ İbnü’l-Bâzîş, *Kitabü’l-İkna*, 2/290.; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/34.

⁸² ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/258.

⁸³ ed-Dânî, *et-Teyisir*, 48.; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/36.

⁸⁴ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/36.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/276.

{لَقَدْ رَأَى} ve {مَا رَأَى} en-Necm 53/11-18 âyetlerindeki {إِذْ رَأَى نَارًا} {رَأَى قَمِيصَهُ} Tâ-hâ 20/10, {رَأَى قَمِيصَهُ} {رَأَى} harflerini Şuâyib'ten gelen rivayetle imâle ile okumuştur.⁸⁵

Ebû Bekr Şu'be'nin imâle ile okuduğu yerlerden birisi de zamirlerdir.⁸⁶ İmâlenin zamirlerle beraber geldiği yerler ve Şu'be rivayetindeki durumu aşağıda verildiği gibidir.

Enbiyâ 21/36 âyetinin {رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا} kelimesinde, Neml 27/10, Kasas 28/31 âyetlerindeki {فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ} kelimelerinde, Neml 27/40 âyetindeki {فَلَمَّا رَأَاهُ} kelimesinde, Saffât 37/55 âyetindeki {فَاطَّلَعَ فَرَأَاهُ} lafzını, İmâle ile okur. Necm 53/13, Tekvîr 81/23 âyetlerinin {وَلَقَدْ رَأَاهُ} kelimelerinde, Âlak 96/7 âyetinin {أَنْ رَأَاهُ} kelimesindeki {رَأَاهُ} ve {رَأَاهُ} harflerini Yahyâ b. Âdem ve Uleyymi'den gelen rivayetlerle, imâle ile okumuştur.⁸⁷

Bunların dışında eğer {رَأَى} lafzındaki, elif harfinden sonra cezimli harf gelmişse vaslederken, elif harfinde imâle yapılmaz, sadece {رَأَاهُ} harfinde imâle yapılır, vakıfta ise her iki harfte de imâle yapılır.⁸⁸

En'âm 6/77-78 âyetlerinde geçen {فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ} ve {فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ} lafızları, Nahl 16/85-86 âyetlerindeki {وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ} , Kehf 18/53 âyetindeki {وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ} , Ahzâb 33/22 âyetindeki {رَأَى الْمُؤْمِنُونَ} kelimelerinde Yahya b. Âdem'den gelen rivayetle hemze {رَأَى} 'yi zikretmeksizin {رَأَاهُ} 'yi imâle ile okur.⁸⁹

Ebû Bekr Şu'be'nin imâle ile okuduğu yerlerden birisi de Huruf-u Mukattâa harfleridir. İlgili yerler aşağıdaki gibidir:

1. Meryem 19/1 âyetindeki {كَلِمَاتٍ} kelimesinde geçen {ي} ve {ه} harflerini Uleyymi'den gelen rivayetle imâle ile okur.⁹⁰

2. Yâsin 36/1 âyetinde geçen {يَس} lafzındaki {ي} harfini yine Uleyymi'den gelen rivayetle imâle yaparak okur.⁹¹

3. Yunus 10/1, Hûd 11/1, Yûsuf 12/1, Ra'd 13/1, İbrahim 14/1, Hicr 15/1 âyetlerinde geçen {الرَّ} kelimelerindeki {ر} harflerini imâle ile okur.⁹²

⁸⁵ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/307.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/36.

⁸⁶ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/37.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/286.

⁸⁷ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/307.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/38.

⁸⁸ Hüseyin el-Misrî Muhammed b. Nebhân, *er-Riyâş fî Rivâyeti'l-İmam Şu'be b. Ayyâş* (Mekke: Camiû'l-Ümmü'l-Kura, 2009), 14.

⁸⁹ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna* 1/308.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/55.

⁹⁰ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/695.

⁹¹ İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/57.

⁹² İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/57.; Muhaysin, *el-İrşâdâtü'l-Celiyye*, 217-244-258-261.

4. Tâ-ha 21/1 âyetinde geçen ﴿ طه ﴾ kelimesindeki ط ve ه harflerini imâle ile okur.⁹³

5. Şuarâ 26/1, Neml 27/1, Kâsâs 28/1 âyetlerinde geçen ﴿ طسم ﴾ kelimelerindeki ط harfini Uleymi'den gelen rivayetle İmâle ile okur.⁹⁴

6. Mü'min 40/1, Fussilet 41/1, Şûrâ 42/1, Zuhruf 43/1, Duhân 44/1, Câsiye 45/1, Ahkâf 46/1 âyetlerinde geçen ﴿ حم ﴾ kelimelerindeki tüm (ح) harflerini imâle ile okur.⁹⁵

3.5. İzâfe (ي)'sı

İzâfe (ي)'sı tekil kişiye delalet etmesi sonucu ifade edilen fazlalık ya'sıdır. Zaide kaydıyla kelimeye bulunan (ي) harfleri gibidir. Ancak kelimenin yapısında bulunan (الذي) kelimesinde olan (ي) ise bu tanıma girmez. Aynı şekilde mütekellim ifadesi ile muhataba müennes (ي)'sı ve müfret cem-i müzekker salime delalet eden (ي) bu tanımın dışında kalır.⁹⁶

Ebû Bekr Şu'be'nin İzâfe (ي)'sını Hem Fetha Hem de Sûkun Olarak Okuduğu Yerler:

1. Zuhruf 43/68 âyetindeki ﴿ يَا عِبَادِ لَا خَوْفَ ﴾ kelimesini Şu'be'nin ﴿ يَا عِبَادِ لَا خَوْفَ ﴾ ve ﴿ يَا عِبَادِ لَا خَوْفَ ﴾ kelimeleridir. İlgili kelimeye vasıl durumunda fethalı (ya) ile, vakıfta ise, sakın olarak okumuştur.⁹⁷

2. Zümer 39/17-18 âyetleri arasındaki ﴿ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴾ (۱۷) ﴿ الَّذِينَ ﴾ kelimeleri arasındaki vasıl halinde İbn Şuayb'dan gelen rivayetle ﴿ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴾ (۱۷) ﴿ الَّذِينَ ﴾ şeklindeki gibi (ي) harfini ilaveten vasılla beraber üstün hareke ile okur, ﴿ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴾ (۱۷) ﴿ الَّذِينَ ﴾ vakıf yaparken de sakın olarak okur.⁹⁸

Ebû Bekr Şu'be'nin İzâfe (ي)'sını Fetha Olarak Okuduğu Yerler:

1. Bakara 2/124-258 âyetlerinde ﴿ عَهْدِي ﴾ ve ﴿ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴾ kelimelerindeki (ي) harfini fetha ile okur. Buna göre kelimeler ﴿ عَهْدِي ﴾ ve ﴿ يَهْدِي ﴾ şeklinde olur.⁹⁹

⁹³ Muhaysin, *el-İrşâdâtü'l-Celiyye*, 217-234-244-258-261.

⁹⁴ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/321.

⁹⁵ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/57.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/278.

⁹⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/123.; ed-Dimyaâî, *İthâf*, 1/333.

⁹⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/123.

⁹⁸ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/540.

⁹⁹ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/541.

2. Sâff 61/6 âyetinde geçen ﴿مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ﴾ kelimesindeki (ي) harflerini Hafs'ın aksine ﴿مِنْ بَعْدِي َ اسْمُهُ﴾ şeklinde fetha ile okur.¹⁰⁰

Ebû Bekr Şu'be'nin İzâfe (ى) 'larını Sûkun ile Okuduğu Yerler:

1. ﴿أَجْرَى َ﴾ kelimesinin en sonunda yer alan (ي) harfinin Kur'an'da geçtiği yerlerde sükûn şeklinde okur. Bu kelime ﴿أَجْرِي﴾ şeklinde olur.

2. Bakara 2/125, Hacc 22/26 ve Nûh 71/28. âyetlerindeki ﴿بَيَّتِي﴾ lafzında bulunan (ى) harfini sükûn ile okur ve kelime ﴿بَيَّتِي﴾ şekline olur.

3. ﴿مَعِيَ﴾ Kur'an-ı Kerim'de geçen ilgili bütün kelimelerin sonundaki (ى) 'ları sükûn ile ﴿مَعِي﴾ şeklinde okur. Eğer kelimenin sonunda hemze-i kat'ı gelirse vasl durumunda medd-i munfasıl meydana gelmiş olur.

4. Mâide 5/28. âyetinde geçen ﴿يَدِي﴾ kelimesindeki (ى) harfini sükûn olarak okur. Bu kelime ﴿يَدِي﴾ şeklinde olur. Mâide 5/116. âyetinde geçen ﴿وَأُمِّي﴾ kelimesini de ﴿وَأُمِّي﴾ şeklinde sükûn olarak okur. Bu kelimelerden sonra hemze-i kat'ı gelirse vasl durumunda yine medd-i munfasıl meydana gelmiş olur.

5. Tâhâ 20/18, Sâd 38/23, Kâfirûn 109/6. âyetlerinde geçen ﴿وَلِي﴾ kelimesinin sonunda bulunan, (ى) harfini sükûn olarak okur. Buna göre kelime ﴿وَلِي﴾ şeklinde olur.

6. İbrahim 14/22. âyetinde geçen ﴿لِي﴾ kelimesindeki (ى) harfini sükûn olarak okur ve kelime ﴿لِي﴾ şeklinde okur.¹⁰¹

3.6. Zâid Olan (ى) Harfi

Zâid olan (ى) harfi Ebû Bekr Şu'be'ye göre Resm-i Mushaf'ta sadece tek yerde bulunur. O da Neml 27/36. âyetinde geçen ﴿فَمَا آتَيْنِي اللَّهُ﴾ kelimesidir. Şu'be ilgili kelimedeki (ى) harfini geçişte de vakıf durumunda da okumaz. Buna göre kelimeyi ﴿فَمَا﴾ şeklinde okuyarak geçer.¹⁰²

3.7. İhtilâs

İhtilâs, kırâatte harfîn harekesinin üçte birini bırakıp, üçte ikisini de telaffuz ederek okumaktır.¹⁰³

Ebû Bekr Şu'be'nin ihtilas ile okuduğu yerlere örnekler

¹⁰⁰ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/543.

¹⁰¹ İbnü'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/543.; Muhammed b. Nebhân, *er-Riyâş fî Rivâyeti'l-İmam Şu'be b. Ayyâş*, 14.

¹⁰² ed-Dimyâî, *İthâf*, 1/350-351.

¹⁰³ Fatih Çollak, *Âsım Kırââtı* (İstanbul: Üsküdar Yayınevi, 2006), 64.

1. Bakara 2/271 âyetinde geçen ﴿فَنِعْمًا﴾, en-Nisa 4/58 ﴿نِعْمًا﴾ kelimelerini (ن) harfinin kesresi ile (ع) harfini ise ihtilâs ile okur.¹⁰⁴

2. Kehf 18/2 âyetinde geçen ﴿مِنْ لَّدُنْهُ﴾ kelimesindeki (ن) ve (ه)'nin kesresi ve (د)'ı, ihtilâs ile okur.¹⁰⁵

3. Zümer 39/7 âyetinde geçen ﴿يَرْضَاهُ لَكُمْ﴾ kelimesini hem sükûn ile ﴿يَرْضَاهُ﴾ hem de ﴿يَرْضَاهُ لَكُمْ﴾ şeklinde ihtilâs ile okur.¹⁰⁶

4. Bazı Lafızların Ebû Bekr Şu'be Rivayetindeki Okunuş Farklılıkları

Bu kısımda Ebû Bekr Şu'be'nin Hafs'tan farklı okuduğu bazı kelimeler verilecektir.

1. Kehf 18/96 âyetindeki ﴿قَالَ أَتُونِي﴾ kelimesini Şuayb'dan gelen rivayetle (ء)'ye ibdâl ederek okur. Buna göre kelime ﴿قَالَ أَتُونِي﴾ şeklinde olur.¹⁰⁷

2. Kehf /86. âyetinde geçen ﴿فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ﴾ kelimesini elif ile ibdâl ederek ve hemzesiz bir şekilde okur, buna göre kelime ﴿فِي عَيْنٍ حَامِيَةٍ﴾ şeklinde olur.¹⁰⁸

3. İnsan 76/4 ﴿سَلْسِلًا﴾, İnsan 76/15-16 ﴿قَوَارِيرًا قَوَارِيرًا﴾ kelimelerini, ﴿سَلْسِلًا﴾ kelimesi üzerinde vakıf yapılması durumunda (سَلْسِلًا) tenvinli ibdâl ile vasıl durumunda ise tenvinli okur.¹⁰⁹

4. İnsân 76/15-16 ﴿قَوَارِيرًا, قَوَارِيرًا﴾ âyetlerinde vasılda durumunda elifli ve tenvinli okunurken, vakıfta durumunda ise elif ibdâl edilerek okunur.¹¹⁰

5. Tûr 52/38 âyetinde geçen ﴿الْمُصْطَفِرُونَ﴾ kelimesi (ص) harfini bazı Kırâat imamları (ص) okurken bazıları da (س) olarak okur. Hafs'ın Hişam râvisi (ص ile okumuştur) hariç (س) ile okur, Şu'be Â'sa rivayeti hariç İbn Şuayb'dan gelen rivayetle sadece (ص) ile okur.¹¹¹

¹⁰⁴ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/487.; Muhaysin, *el-İrşâdâtü'l-Celiyye*, 77.

¹⁰⁵ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/688.

¹⁰⁶ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 1/688.

¹⁰⁷ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 2/693.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/240.

¹⁰⁸ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 2/692.

¹⁰⁹ ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân*, 3/286.; İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 2/799.

¹¹⁰ İbnû'l-Bâzîş, *Kitabû'l-İkna*, 2/800.; ed-Dimyâî, *İthâf*, 2/577.

¹¹¹ ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân*, 3/187-188.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/287.

6. ﴿مَجْرَاهَا﴾ kelimesini Hafs imâle ile okurken, Şu'be ise ﴿مُجْرَاهَا﴾ imâlesiz bir şekilde ve (م) harfinin dâmmesiyle okur.¹¹²

7. Ebû Bekr Şu'be Mâide 4/16 âyetinde geçen ﴿رَضَوَانَهُ﴾ kelimesi hariç, ﴿رَضَوَانَهُ﴾ kelimesindeki ر harfini damme ile okur. Buna göre kelime ﴿رُضَوَانَهُ﴾ şeklinde olur.

8. Âl-i İmran 3/37-38, En-âm 6/85, Meryem 19/2-7, Enbiyâ 21/89 âyetlerinde geçen ﴿زَكْرِيَّا﴾ kelimesinin sonuna üstün harekeli bir hemze ekleyerek Kırâat eder. Buna göre kelime ﴿زَكْرِيَاءَ﴾ şeklinde olur.

9. ﴿الْغُيُوبِ﴾ kelimesinde bulunan (غ) harfini Şu'be esre şeklinde okur. Buna göre kelime ﴿الْغُيُوبِ﴾ haline gelir.

10. ﴿جُرْءًا﴾ kelimesinde geçen (ز) harfini Şu'be ötreleyerek okur, buna göre kelime ﴿جُزْءًا﴾ şeklinde olur.

11. ﴿مَكَانَتِهِمْ﴾ ve ﴿مَكَانَتِكُمْ﴾ kelimelerinde Şu'be (ن) harfinden sonra ziyade bir (l) getirerek okur. Buna göre kelimeler ﴿مَكَانَاتِهِمْ﴾ ve ﴿مَكَانَاتِكُمْ﴾ şeklinde olur.

12. ﴿يَا بُنَيَّ﴾ kelimesini Şu'be (ى) harfini kesreleyerek ﴿يَا بُنَى﴾ okur.

13. ﴿بُيُوتَ﴾ kelimesini Şu'be, (ب) harfini kesreleyerek ﴿بُيُوتِ﴾ okur.

14. ﴿مَيِّتٍ﴾ kelimesini Şu'be, (ى) harfini cezmederek okur. Buna göre kelime ﴿مَيِّتِ﴾ şeklinde olur.

15. ﴿خُطُوتِ﴾ lafzındaki (ط) harfini meczum olarak okur. Buna göre kelime ﴿خُطُوتِ﴾ şeklinde olur.

16. ﴿تَذَكَّرُونَ﴾ kelimesinde Şu'be (ذ) harfini şeddeleyerek okur. Buna göre kelime ﴿تَذَكَّرُونَ﴾ şeklinde olur.

17. ﴿تَلَقَّفُ﴾ kelimesinde Şu'be (ل) harfini fethalayarak (ق) harfini de şeddeleyerek okur.¹¹³

18. Ahzâb 33/10-66-67 âyetlerinde geçen ﴿السَّبِيلَا﴾, ﴿الرَّسُولَا﴾, ﴿الظُّنُونَا﴾ kelimelerindeki ل ve ن harflerinden sonra, vakfen ve vaslen de elif ile okur.¹¹⁴ Buna göre bu kelimeler ﴿السَّبِيلَا﴾, ﴿الرَّسُولَا﴾, ﴿الظُّنُونَا﴾ şeklinde okunmaktadır.

¹¹² ed-Dânî, *Camiû'l-Beyân*, 2/318.; İbnû'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/220.

¹¹³ Muhammed b. Nebhân, *er-Riyâş fî Rivâyeti'l-İmam Şu'be b. Ayyâş*, 19.

¹¹⁴ Muhammed Mekkî, *Nihâyetü'l-Kavli'l-Müfîd*, 205.

SONUÇ

Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş, Kırâat-i Âşere'nin imamlarından meşhur olan önemli ravileri içerisindendir. Yaşamış olduğu asır ve sonrasındaki dönemlerde son derece önemli ve konumu itibariyle saygın bir değere sahip olmuştur. Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş da diğer Kırâat-ı Âşere imamları ve ravileri gibi bütün ilgisini Kur'an-ı Kerim'in kırâat alanına vermiştir. Vefatından sonraki asırlarda rivayeti çok fazla yayılma göstermemesine rağmen Kırâat-i Âşere imamlarının meşhur ravileri arasında yer almıştır.

Ebû Bekr Şu'be, ömrünü Kur'an-ı Kerim ilmine adanmış, ömrü boyunca Kur'an-ı Kerim kırâatini almak ve bu kırâati sonraki nesillere ulaştırmak amacıyla öğretmiş ve bu uğurda çaba sarf etmiştir. Önceleri râvisi bulunduğu İmam Âsım'ın en çok rağbet edilen, fakat daha sonraları bu konumunu Hafs'a bırakan bir râvi olan Ebû Bekr Şu'be kırâatte önemli bir yer edinmiştir.

Bu çalışmamızda kırâatte nam yapmış, dünyada en fazla okunan ve en fazla yayılan kırâat hocası İmam Âsım'ın râvisi olma şerefine ermiş olup, kendisinden kırâat almış bir şahıs olan, Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'tan el-Esedî el-Kûfî'den bahsedildi. Genişçe bilgi taranarak Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş'ın İslam tarihinde kırâat ilmindeki yeri ve rivayet tahlillerinden bahsedilmeye çalışıldı. Böylelikle Ebû Bekr Şu'be'nin kırâat ilminde önemli bir yer edindiğini tespit etmiş olduk.

Çalışmanın kırâat ilmi yönüyle faydalı olması ve bu alanlarda çalışma yapacak kişilere kaynaklık etmesi temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

Abdurrahman, Çetin. *Kur'an-ı Kerimin İndirildiği Yedi harf ve Kırâatlar*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2. Basım, 2010.

Adıgüzel, Mehmet. *Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi ve Tilaveti*. Erzurum: Aktif Yayınları, 2010.

Altıkulaç, Tayyar. "Ebû Bekr Şu'be b. Âyyâş". 10/109-110. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Bırışık, Abdülhamit. *Kırâat İlmi ve Tarihi*. Bursa: Emin Yayınları, 2. Basım, 2014.

Çetin, Abdurrahman. *Kur'an-ı Kerim Okuma Esasları*. İstanbul: Huzur Yayınları, 2005.

- Çollak, Fatih. *Âsım Kırâat*. İstanbul: Üsküdar Yayınevi, 2006.
- Dânî, Ebu Amr Osman b. Said b. Osman b. Ebû Ömer Endülüsi ed-. *et-Teysir fi'l-Kırrâati's-Seb'a*. Beyrut: Daru'l-Kitabu'l-Arabi, 1984.
- *Camiû'l-Beyân fi Kırâati's-Seb'â*. 3 Cilt. Kâhire: Daru'l-Hadis, 1427.
- Demirci, Muhsin. *Kur'an Tarihi*. İstanbul: İfav Yayınları, 11. Basım, 2017.
- Dimyaâî, Şeyh Ahmed b. el-Benna. *İthâfû Fudelâi'l-Beşer bi'l-Kırâati'l-Erbeet'l-Âşere*. 2 Cilt. Beyrut: Âlem'l'l-Kütüb, 2007.
- Ebû Dâvûd, Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Süneni Ebû Dâvûd*. Mısır: Daru'l-İbni Hazm, 1371.
- İbn Ğalbûn, Ebi Hasan Tâhir b. Abdülmun'im. *et-Tezkire Fi'l-Kırâat*. Beyrut: Daru'l Kütübi'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânû'l-Ârap*. 15 Cilt. Beyrut: Daru's-Sadr, ts.
- İbn Mücahid, Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. el-Abbâs et-Temîmî. *Kitâbü's-Seb'a fi'l-Kırâat*. Mısır: Daru'l-Maarif, 1119.
- İbnû'l-Bâzîş, Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali Ahmed b. Halef el-Ensari. *Kitâbü'l-İkna fi'l-Kırâati's-Seb'a*. 2 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmîye, 2001.
- İbnû'l-Cezerî, Ebû'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed. *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşere*. 2 Cilt. Beyrut: Daru's-Sehabet'i-Turasi Batanta, 2002.
- *Ğâyetû'n-Niyâye fi Tâbakâtû'l-Kurra*. 2 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1971.
- *Takrîbû'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Âşr*. Mısır: Daru'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1381.
- İbrahim Reşad, Muhammed Sabri. *Havvluyyatu Âdabi Ayni Şemsii*. Kahire: Daru'l-Kutübi'l-İlmiyye, 1951.
- Kâdî, Şeyh Abdulfettah el-. *Tarihu'l-Kurrai'l-Âşereti*. Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyyeti li't-Turasi, 1423.
- Karaçam, İsmail. *Karaçam İsmail, Kur'an-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâat*. İstanbul: İfav Yayınları, 2018.
- *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*. İstanbul: İfav Yayınları, 2013.
- Mekkî b. Ebû Tâlib, Ebi Tâlib el-Kâysi. *el-İbane ân Meâni'l-Kırâat*. Mısır: Daru'n-Nehde, 1997.
- *et-Tebsira fi'l-Kırâat*. Kuveyt: el-Manzumeti'l-Ârabiyyeti li't-Turas, 1995.
- Muhammed b. Nebhân, Hüseyin el-Mısırî. *er-Riyâş fi Rivâyeti'l-İmam Şu'be b. Ayyâş*. Mekke: Camiû'l-Ümmü'l-Kura, 2009.
- Muhammed Emîn, Molla Efendi. *Umdetu'l-Hallân fi İzâhi Zübdeti'l-İrfân*. İstanbul: el-Mektebetü'l-Hanifiyye, 1287.

Muhammed Mekkî, Muhammed Mekki Nasr el-Cüreysî. *Nihâyetü'l-Kavli'l-Müfid Fî İlmi't-Tecvîdû'l-Kur'ân-il-Mecîd*. Beyrut: Daru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, 1433.

Muhaysin, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Salim. *el-İrşâdâtü'l-Celiyye fî'l-Kırâati's-Seb'a min Târikî's-Şâtıbiyye*. Mısır: Mektebetü'l-Ezheriyye, 1436.

——— *el-Mühezzebe fî'l-Kırâati'l-Aşere ve Tevcihiha min Tarîki Tayyibeti'n-Neşr*. Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyyetü li-Turasi, 2001.

Öztoprak, Sirâceddin. *Kur'ân Kırâat (Kırâati Aşere)*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.

Palûvî, Hâmîd b. Hacı Abdulfettâh. *Zübdetü'l-İrfân*. İstanbul: Mektebetü'l-Hanifiyye, ts.

Saçaklızâde, Muhammed b. Ebî Bekr el-Mer'âşî. *Cühdü'l-Mukill*. Ürdün: Daru'l-İmâre, 1429.

Temel, Nihat. *Kur'ân Kırâatında Vakf ve İbtidâ*. İstanbul: İfav Yayınları, 2009.

Ünal, Mehmet. *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü*. İstanbul: Hacıveyiszade İlim ve Kültür Vakfı Yayınları, 2019.

et-Tâ'vil, Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Abdullah et-Tâ'vil'. *Fennu't-Tertil ve Ulûmuhu*. Medine: Mektebetü'l-Arabiyyetü's-Suudi, 1420.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. Beyrut: Müesseseti'r-Risale, 1417.

——— *Ma'rifetü'l-Kurrâ*. Beyrut: Müesseseti'r-Risale, 1988.

——— *Tabakâtü'l-Kurra*. 3 Cilt. Beyrut: Merkezi'l-Mülk Faysal li'l-Buhus ve'd-Diraseti'l-İslamiyye, 1997.